

7. Mayer – Karakis B. Ballroom Ikons – / Dusseldorf Publishing, 2009 – 295 p.

8. Richardson, Philip J.S. A History of English Ballroom Dancing / – London: Herbert Jenkins, 1945 – 167 p.

Ковальчук Т. І.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ У СФЕРІ ДОЗВІЛЛЯ

У статті висвітлено організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх соціальних педагогів до роботи у сфері дозвілля дітей та юнацтва. Обґрунтовано необхідність врахування висвітлених у статті умов при роботі з дітьми та юнацтвом у сфері дозвілля.

Ключові слова: вільний час, сфера дозвілля, організаційно-педагогічні умови, формування готовності, позанавчальна діяльність.

Ковальчук Т. І. Организационно-педагогические условия формирования готовности будущих социальных педагогов к работе в сфере досуга. В статье освещены организационно-педагогические условия формирования готовности будущих социальных педагогов к работе в сфере досуга детей и юношества. Обоснована необходимость учета освещенных в статье условий при работе с детьми и юношеством в сфере досуга.

Ключевые слова: свободное время, сфера досуга, организационно-педагогические условия, формирование готовности, внеучебная деятельность.

Kovalchuk T. I. Formation of pedagogical conditions of willingness of future social workers to work in the field of leisure.

The article highlights the organizational and pedagogical conditions of formation willingness of future social workers to work in the field of leisure of children and youth: 1) unity of academic and extracurricular activities that ensures the integrity of the process of formation of future social workers to work in the field of recreation for children and youth; 2) involvement of future social workers for extracurricular artistic and creative, cultural, leisure, tourism and local history activities in activity groups, clubs, clubs with a creative use of artistic and aesthetic information art, ethnic material in the practice of leisure activities; 3) the use of innovative teaching methods in preparing future social workers in the field of recreation for children and youth. The necessity of taking into account the terms covered in articles when working with children and youth in the field of entertainment. Visualization lectures, lecture-study of artistic and aesthetic media art, lectures, concerts are often being used for the formation of future social workers to the organization of work in the field of leisure. Lectures, study of artistic and aesthetic media art works are carried out after several trips, discussions, observations, plays musical fragments of Beethoven, Tchaikovsky, Grieg; Brahms, Chopin, Schumann; organ music of J.S. Bach and others, in which students have their own opinion as to everything visual, music, sacred art, masterpieces of national and world culture. Realization of aforementioned organizational and pedagogical conditions of formation of future social workers to work in the field of entertainment children and youth will allow to increase the effectiveness mastering innovative methods of leisure activities, to ensure adaptability, consistency and continuity of the process. The implementation of the aforementioned organizational and pedagogical conditions of formation of future social workers to work in the field of recreation for children and youth will allow to increase the effectiveness mastering innovative methods of leisure activities to ensure manufacturability, consistency and continuity of the process.

Keywords: free time, leisure sphere, organizational and pedagogical conditions, the formation of readiness, extracurricular activities.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Соціально-економічна криза в Україні в останнє десятиріччя обумовила появу і загострення різнопланових проблем, вирішення яких так чи інакше пов'язано з технологіями соціальної роботи у сфері дозвілля. Проблема вільного часу у співвідношенні із соціалізацією особистості відноситься до переліку гостроактуальних. Вона повинна вирішуватися за рахунок забезпечення кожного члена суспільства достатньою і гарантованою кількістю вільного часу і створення на цій основі багатofункціональної культури дозвілля [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив виділити наступні аспекти визначення понять «умови» та «педагогічні умови». На думку Ю. Бабанського [1, с. 78], «ефективність педагогічного процесу закономірно залежить від умов, у яких він проходить». Як вважає Л. Карпенко та ін. [11, с. 97] «педагогічна умова» – певна обставина чи обставина, яка впливає (прискорює чи гальмує) на формування та розвиток педагогічних явищ, процесів, систем, якостей особистості. О. Бражнич [2, с. 181] педагогічними умовами називає сукупність об'єктивних можливостей змісту, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей здійснення педагогічного процесу, що забезпечує успішне досягнення поставленої мети. У наукових дослідженнях розрізняють зовнішні та внутрішні педагогічні умови. Так, В. Жернов [4, с. 85] зазначає, що зовнішні умови виступають продуктом функціонування політичної соціально-економічної, освітньої та інших систем зовнішнього середовища й реалізуються через відповідні фактори. Внутрішні В. Жернов називає педагогічні умови, які є похідними відповідного педагогічного процесу та є сукупністю педагогічних заходів, що забезпечують ефективне вирішення цих завдань.

Мета статті – розглянути організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх соціальних педагогів до роботи у сфері дозвілля дітей та юнацтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Першою організаційно-педагогічною умовою формування готовності майбутніх соціальних педагогів до організації роботи у сфері дозвілля дітей та юнацтва виступає єдність навчальної і позанавчальної діяльності, яка забезпечує цілісність процесу формування готовності майбутніх соціальних педагогів до цього виду роботи. Головним завданням мотиваційно-пізнавального етапу є забезпечення інтегративних зв'язків між навчальними дисциплінами, що формують цілісну логічно-послідовну систему науково-теоретичних знань, практичних умінь і навичок, необхідних майбутнім соціальним педагогам для організації роботи у сфері дозвілля та формування професійно вмотивованих установок до соціально-педагогічної дозвіллевої діяльності. Навчальна діяльність студентів може поступово перетворюватися і набирати рис самостійної професійної діяльності. Вирішено не обмежуватися часом, що відводиться навчальним планом на вивчення організації дозвіллевої діяльності, а використати у

повній мірі аудиторну, позааудиторну, самостійну роботу студентів, роботу в інформаційних і ресурсних центрах, у бібліотеках, у мережі Інтернет, спільну проектну та волонтерську діяльність, відвідування соціальних закладів, виставок, презентацій, участь у конференціях, семінарах, зустрічах з фахівцями різного профілю, заняття в гуртках, студіях, клубах, секціях, факультативах, об'єднаннях за інтересами тощо. Особлива роль у формуванні фахівців належить дисциплінам професійної та практичної підготовки. У позанавчальній діяльності майбутні соціальні педагоги використовують набуті знання з навчальних дисциплін, які вводять їх у світ професії соціального педагога, знайомлять з конкретним змістом та особливостями соціально-педагогічної діяльності у сфері дозвілля, специфікою її реалізації у різних умовах (з дітьми-сиротами, дітьми-правопорушниками, дітьми з обмеженими функціональними можливостями, дітьми групи ризику тощо). У позанавчальній діяльності майбутні соціальні педагоги вчать застосовувати технологічний підхід до соціально-педагогічних дозвіллевих процесів, який дозволяє систематизувати на науковій основі використання практичного досвіду, вирішувати комплексні соціально-педагогічні проблеми, мінімізувати вплив несприятливих обставин [5]; проводити культурно-дозвіллеву діяльність з метою попередження насильства на вулиці й у власних родинах, дитячої та юнацької злочинності, паління, наркоманії, лудоманії, подолання негативного впливу довкілля на осіб з різними вадами, дітей-сиріт, обдарованих дітей тощо [8]. Для формування готовності майбутніх соціальних педагогів до організації роботи у сфері дозвілля дітей та юнацтва важливими є інтеграція знань з різних дисциплін, спецкурсів та практикумів. З аналізу змістової складової базових дисциплін – основи для формування готовності майбутніх соціальних педагогів до організації роботи у сфері дозвілля – впливає необхідність розроблення і впровадження в освітній процес спецкурсів «Методика організації дозвіллевої діяльності дітей засобами образотворчого мистецтва», «Методика організації дозвіллевої діяльності дітей засобами музичного мистецтва» та «Культурологічного практикуму» як домінуючих для формування мотиваційно-особистісного, когнітивного та операційно-діяльнісного компонентів готовності майбутніх соціальних педагогів.

Наступний етап формування експерименту – передбачає реалізацію культурно-дозвіллевої діяльності у процесі проходження студентами різних видів соціально-педагогічної практики. Практика майбутніх соціальних педагогів передбачає неперервність і послідовність формування практичних умінь та навичок з організації роботи у сфері дозвілля на основі необхідного обсягу теоретичних знань і здійснюється на базах, максимально наближених до майбутньої професійної діяльності соціального педагога: соціальних службах для молоді, реабілітаційних центрах, навчальних закладах (дошкільних, загальноосвітніх, навчальних закладах інтернатного типу, дитячих будинках, позанавчальних установах різного напрямку), службах у справах неповнолітніх, територіальних центрах обслуговування непрацездатних громадян, приймальниках-розподільниках для неповнолітніх тощо (А. Капська, 2003). У системі підготовки майбутніх соціальних педагогів в Україні практичний компонент ще не займає належного місця [9, с. 70]: спостерігається неузгодженість видів практик, тривалості їх проведення і термінів, не стандартизовані вимоги до їх змісту, місця проведення і форм звітності. Проте видно, що формування готовності майбутніх соціальних педагогів до організації роботи у сфері дозвілля визначається удосконаленням практичного компонента її здійснення та його поєднанням з навчальною аудиторною і позааудиторною роботою. Другою організаційно-педагогічною умовою є залучення майбутніх соціальних педагогів до позанавчальної (художньо-творчої, культурно-дозвіллевої, і просвітницької, туристсько-краєзнавчої, спортивно-оздоровчої) діяльності у гуртках, клубах-вітальнях, студіях, секціях з творчим застосуванням художньо-естетичної інформації творів мистецтва, етнонаціонального матеріалу у практичній дозвіллевій діяльності. Основним завданням на цьому етапі є сприяння інтеграції розрізнених знань у цілісну систему і забезпечення міцної основи для формування відповідних вмінь шляхом проведення позанавчальної діяльності у гуртках, клубах, секціях, дитячих театрах, інших творчих колективах з застосуванням художньо-естетичної інформації творів мистецтва та етнонаціонального матеріалу у практичній дозвіллевій діяльності. Ці твори мають пізнавальну, інтелектуальну, емоційно-почуттєву, естетичну, художню, психологічну, психоенергетичну, індивідуально-авторську, морально-етичну, прагматичну спрямованість [6]. У цьому аспекті важливими є специфічні знання, вміння та навички, набуті у допрофесійній підготовці студентів.

Основним завданням наступного етапу формування експерименту є організація позанавчальної виховної діяльності засобами культурно-дозвіллевих технологій [5]. Культурно-просвітницька, туристсько-краєзнавча, спортивно-оздоровча робота в гуртках, студіях, дитячих та студентських театрах, музичних вітальнях, ансамблях, оркестрах, інших творчих колективах, секціях та об'єднаннях є могутнім стимулом для творчого розвитку дітей і юнацтва, розквіту їх здібностей, розширення діапазону інтересів, гуманізації думок, почуттів і вчинків, творчої активності на основі вільного вибору мотивів поведінки.

Починаючи з першого курсу, свої художньо-мистецькі творчі здібності майбутні соціальні педагоги Національного університету біоресурсів і природокористування України мають можливість розвивати у таких колективах: народному театрі «Березіль»; народному ансамблі пісні і танцю «Колос»; народному духовому оркестрі; студії академічного сольного співу; академічному хорі, вокальному ансамблі «Октава»; студії естрадного співу, студентському театрі «Браво»; хореографічному ансамблі «Дівоче сузір'я»; ансамблі бального танцю «Чарівність»; вокально-інструментальному ансамблі «Отава»; музичній вітальні «Золота ліра»; прес-студії «Ідеал»; художній студії «Голосівська палітра», гуртку «Декоративна флористика»; гуртку любителів театру «Мельпомена», де створені оптимальні умови, орієнтовані на розвиток кожної особистості [10]. Майбутні соціальні педагоги долучаються до соціально-значущих видів діяльності у структурі студентської організації Національного університету біоресурсів і природокористування України [7]: екологічного клубу, наукового клубу, клубу Знавців, туристичного клубу «Барс», соціального центру, клубу менеджера, клубу гри «Місто», клубу гри КВК, спортивного клубу, медіа-центру «Фокус» з такими напрямками роботи: інформаційним, мультимедійним, мас-медіа, артистичним тощо. Особливу роль у зборі та застосуванні етнонаціонального матеріалу та художньо-естетичної інформації творів мистецтва зіграли скансени (Музей ародної архітектури та побуту в Пирогово, «Парк Київська Русь») [7]. Таким чином, залучення майбутніх соціальних педагогів до позанавчальної художньо-творчої, культурно-дозвіллевої, туристсько-краєзнавчої діяльності в гуртках за інтересами, вітальнях, студіях, молодіжних клубах, спортивних секціях з творчим застосуванням художньо-естетичної інформації творів мистецтва, етнонаціонального матеріалу у практичній дозвіллевій діяльності є другою організаційно-педагогічною умовою формування готовності майбутніх соціальних педагогів до організації роботи у сфері дозвілля дітей та юнацтва.

Третя організаційно-педагогічна умова – використання інноваційних методів навчання у підготовці майбутніх соціальних педагогів в умовах вищого навчального закладу. Вона реалізується в аудиторній і позааудиторній роботі у нерозривному зв'язку з двома попередніми умовами, за допомогою інноваційних форм роботи (лекцій-концертів, лекцій-візуалізацій, лекцій-досліджень художньо-естетичної інформації творів мистецтва, культурологічного практикуму), методу проектів, етюдного методу, арт-креативних методів, акторського тренінгу, педагогічної імпровізації, театральної-художньої творчої діяльності, методу дискусій, театралізації,

рівноправного духовного контакту тощо. Для формування готовності майбутніх соціальних педагогів до організації роботи у сфері дозвілля використано лекції-візуалізації, лекції-дослідження художньо-естетичної інформації творів мистецтва, лекції-концерти. Лекції-дослідження художньо-естетичної інформації творів мистецтва проводяться після неодноразових екскурсій, обговорень, дискусій, спостережень, прослуховувань музичних фрагментів творів тощо, на які студенти мають свій погляд, як і на все образотворче, музичне, сакральне мистецтво, шедеври вітчизняної і світової культури.

Лекції-візуалізації через технічні засоби навчання продовжують ознайомлення майбутніх соціальних педагогів з шедеврами світової музики та образотворчого мистецтва. Лекції-концерти є тими заключними акордами, на яких майбутні соціальні педагоги демонструють свої здібності та обдарування у літературно-музичній формі. Непомітно розвиваються вміння спілкуватися з аудиторією, переборювати хвилювання, розкуто поводитися на сцені, підтримувати одногорупника, збагачуватися практичним досвідом організації роботи у сфері дозвілля тощо. Етнонаціональний матеріал та художньо-естетична інформація творів мистецтва є домінуючими у навчальному забезпеченні цих занять. В аудиторній, позааудиторній і самостійній роботі з майбутніми соціальними педагогами набуває актуальності використання методу проєктів. Він забезпечує розвиток активності майбутніх соціальних педагогів при формуванні нових знань, вмінь і навичок. У рамках формувального етапу дослідно-експериментальної роботи використовуються акторський тренінг та етюдний метод (заняття-етюди), які для творчих особистостей створюють базову креативну основу їх професійного зростання. Акторський тренінг використовується для формування зосередженості й уважності, спостережливості, толерантності, культури мовлення, фізичної розкутості, психологічної рівноваженості у сценічній дії; тренування фантазії й уяви спрямовується на оволодіння технікою та виразністю мовлення, впливу на уяву присутніх підбором інтонаційної варіативності; встановлення потрібних стосунків на сцені; розвиток артистичної сміливості, творчого сприйняття, міміки та пантоміміки. У процесі навчання використано парні, групові й індивідуальні етюди. У формуванні готовності майбутніх соціальних педагогів до організації роботи у сфері дозвілля завершальним етапом є створення студентських авторських програм для дітей та юнацтва.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ. Досвід свідчить, що для успішного формування готовності майбутніх соціальних педагогів до організації роботи у сфері дозвілля дітей та юнацтва треба реалізувати наступні організаційно-педагогічні умови: єдність навчальної і позанавчальної діяльності, яка забезпечує цілісність процесу формування готовності майбутніх соціальних педагогів до організації роботи у сфері дозвілля; залучення майбутніх соціальних педагогів до позанавчальної художньо-творчої, культурно-дозвілдової, туристсько-краєзнавчої діяльності у гуртках, клубах, секціях з творчим застосуванням художньо-естетичної інформації творів мистецтва, етнонаціонального матеріалу у практичній дозвілльовій діяльності; використання інноваційних методів навчання у підготовці соціальних педагогів до організації роботи у сфері дозвілля дітей та юнацтва.

Реалізація означених організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх соціальних педагогів дасть можливість підвищити ефективність оволодіння студентами інноваційними методами організації дозвілльової діяльності, забезпечити технологічність, послідовність і неперервність цього процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабанский Ю. К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса: (методические основы) / Ю. К. Бабанский. – М : Просвещение, 1982. – 192с
2. Бражнич О. Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи : дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук / О. Г. Бражнич. – Кривий Ріг, 2001. – 238 с.
3. Бушканец М. Г. Педагогическая сущность современного времени школьников / М. Г. Бушканец // Нач. шк. – 2008. – № 6. – С. 15–24.
4. Жернов В. И. Теоретико-методологические основы формирования профессионально-педагогической направленности личности студента педагогического вуза : [Монография] / В. И. Жернов. – Магнитогорск : Магнитогорский гос. пед. ин-тут. 1999. – 116 с.
5. Инновационные технологии обучения культурно-досуговой деятельности: сб. науч. статей. Вып. 5. / под науч. ред. А. Д. Жаркова. – М. : МГУКИ, 2004. – 182 с.
6. Kovalchuk T. I. Kontseptualna model formuvannya gotovnosti maibutnih sotsialnih pedagogiv do organizatsii roboti u sferi dozvillya [A conceptual model of the formation of future social workers to work in the field of entertainment] Proceedings of the National Defence University of Ukraine. – K : NDU, 2014. – Vol. 1 (38). pp. 76–81.
7. Kovalchuk T. I. Organizatsia roboty u sferi dozvillya : informatsiina skladova [Organization of work in the field of entertainment, the information component]: [monograph] / T. I. Kovalchuk, T. F. Melnychuk. – Chernigov : Publisher Lozovoy V. M., 2013. – 536 p.
8. Kovalchuk T. I. Pedagogika dozvillya : teoria u praktyka [Leisure Pedagogy: Theory and Practice]: [monograph] / Tamara Kovalchuk; eds. Assoc. T. F. Melnychuk. K : NAKKKiM, 2011. 420 p.
9. Kovalchuk Tamara. Cultural and education al leisure activities in NULES of Ukraine / Tamara Kovalchuk, Tetyana Melnychuk // Education – Technology – Computer science. Main problems of technology and professional education. Scientific annual № 4/2013/ Part 1. – Rzeszow, 2013. pp. 234-239.
10. Краткий психологический словарь / Ред.-сост. Л. А. Карпенко. Под общ. ред. А. Н. Петровского, М. Г. Ярошевского. – Ростов-на-Дону. Изд-во «Феникс». – 1998. – 512 с.

Ковальчук В.І.

Національний університет фізичного виховання і спорту України

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СПОРТИВНОГО ТРЕНЕРА

У статті проаналізовані наукові уявлення про специфіку змісту спортивно-педагогічної діяльності. Проведений аналіз спортивно-педагогічної діяльності тренера показав, що вона пов'язана з постійною необхідністю вирішувати завдання різної складності педагогічного характеру, експериментувати; вимагає гнучкості і самостійності в прийнятті рішень; постійного пошуку нових методів роботи; постійної активізації творчих здібностей та креативності заради досягнення певних цілей. Встановлено, що успішна тренерська діяльність залежить від наявності постійного професійного самовдосконалення особистості тренера, отримання нового досвіду і знань, розвитку здатності бачити перспективу розвитку спортсменів, оскільки